مجله سلامت معنوی
دوره ۲، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۲
صفحات: ۱۴۰-۱۳۹
10.30491/JSH.2.3.139

معنویت اسلامی و نقش آن در طبابت
Islamic Spirituality and its Role in the Medical Profession

حسین سلامی
Hossein Salami

مرکز تحقیقات طب، قرآن و حدیث، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج)، تهران، ایران
Medicine, Quran and Hadith Research Center, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

دانشجویان علوم پزشکی امروز ما امتداد دهندگان نوابغ پزشکی ایران عزیز، به خصوص ابوعلی سینا هستند؛ آن نابغه پزشکی عالم که کتاب قانون او برای ۷۰۰ سال در معتبرترین دانشکده‌های پزشکی تدریس می‌شد (۱) و هنوز برجسته‌ترین و درخشان‌ترین شخصیت پزشکی جهان است و قطعاً الی الابد این افتخار باقی خواهد ماند. جوانان امتداد نسلی هستند که عصر طلایی اسلام و ایران (The golden age of Islam) را رقم زدند و حتی رنسانس که تحول علمی در اروپا بود بر بستر دستاوردهای علمی دانشمندان بزرگ اسلام و ایران رقم خورد. به عنوان مثال قوانین کپلر در توصیف مدار حرکت سیارات به دور خورشید است که این قوانین قبل از آن توسط دانشمند مسلمان ابن هیثم کشف شده بود. او اولین کسی بود که اثبات کرد نور خط مستقیم را سیر می‌کند (۲،۳). واژه الگوریتم از نام ریاضیدان و ستاره‌شناس ایرانی، ابوجعفر محمد بن موسی خوارزمی (الخوارزمی)، اقتباس شده است. همچنین نخستین فردی که عدد صفر را اختراع کرد و برای آن اعمال ریاضی تعریف کرد خوارزمی بود (۴). شاید خیلی بدیهی به نظر برسد که عدد صفر چیزی نیست ولی همین عدد صفر یک کمیت بدون بُعد است مانند نقطه، به طوریکه از اتصال بی‌نهایت نقاط، خط و بعد از اتصال خطوط، سطح و از اتساع سطوح، فضا حاصل می‌شود.

علم پزشکی، علم ابدان یعنی نفوذ به پیچیده‌ترین اسرار عالم خلقت است و همچنین علم حیات، دانش زندگی و احیا است (۵). احیا یک تفریض الهی است، هرکسی یک نفر را احیا کند به اندازه احیای همه انسان‌ها ارزشمند است "مَن احیاها فَکانما احَیا النّاس جَمیعاً" (مائده/ ۳۲). اگر کسی یک انسان را زنده کند، انگار تمام بشریت را زنده کرده است.

دانش پزشکی، دانش خداشناسی و علم توحید است. همه آنچه که در علوم ترمودینامیک، دینامیک، مکانیک سیالات، بیوشیمی و یا شیمی مطالعه می‌کنید، در وجود انسان به کار گرفته شده است. خداوند با خلق هر انسان یک دنیا ساخته است که ترکیبی از پیچیده‌ترین اسرار عالم خلقت است. به عنوان مثال، زمانی که انسان می‌خندد هرکدام از سلول‌های بدن از نظر ریاضی یک معادله مسیر رو طی می‌کنند تا در یک نقطه خاصی قرار بگیرند و در یک تغییر موقعیت لبخند را نشان بدهند، و وقتی اراده می‌کند عصبی شود دوباره معادله حرکت این سلول‌ها تغییر می‌کند. بدین ترتیب میلیاردها سلول در بدن به طور هوشمندانه معادله حرکت خود را انتخاب می‌کنند تا در انسان حالت‌های لبخند، اشک، اخم یا غضب حاصل بشود. بنابراین پزشکی مجموعه‌ای از دانش‌های آناتومی، فارماکولوژی، پاتولوژی، فیزیولوژی، بیوشیمی و ... است. ولی آیا این همه پزشکی است؟

شخصیت پزشک ترکیبی از دانش، حکمت، معنویت،خلاقیت، ابتکار عمل، هنر، علم، مهارت و تجربه است. به همین دلیل به اطبای قدیم مانند ابن سینا، حکیم گفته می‌شد. حکیم کسی است که قاعده‌ها و سنت‌های حرکت صحیح عالم را به درستی می‌داند. زمانی که بیمار به پزشک مراجعه می‌کند، حالات روحی متفاوتی دارد. به‌همین خاطر، امروزه اخلاق درمانی و معنویت درمانی نقطه بسیار مهمی در درمان بیماران است. هر بیمار یک دنیا متفاوت است و یک شخصیت و مسئله جداگانه دارد و اینطور نیست که بتوان با قاعده‌های ثابت همه را درمان کرد. پزشک می‌بایست در فاصله زمانی کوتاه، دانش متراکمی را به‌کار بگیرد تا بتواند در مدت زمان کوتاهی یک فرد را معاینه کند. بنابراین پیچیده‌ترین، دقیق‌ترین و ظریف‌ترین دانش، دانش پزشکی است.

نویسنده مسئول: **حسین سلامی.**
دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۸/۱۰ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۸/۱۵

[Downloaded from mail.spiritual-health.ir on 2026-09-18]
[DOI: 10.30491/JSH.2.3.139]

حتی اندیشمندان و پژوهشگران علوم پزشکی کشورهایی که ممکن است به مسائل معنوی توجه زیادی نداشته باشند، خصوصیات ارزشمندی را برای پزشکان تعریف می‌کنند. اگر از طریق فطرت، تجربه و یا اعتقاد به این خصوصیات رجوع شود، قاعده‌های ثابتی مانند اعتماد به نفس، فروتنی، تواضع، منظم بودن، با وجدان بودن، دلسوز بودن، رفتار محترمانه با بیمار، همدلی با بیمار، صادق بودن، پرشور بودن و با نشاط بودن، نکاتی است که باید به آن توجه شود.

ایران در زمینه پزشکی درحال پیشرفت است و در دنیای پزشکی یکی از کشورهای پیشرفته دنیاست. کشور ایران به برکت فداکاری پرستاران، پزشکان و همه کسانی که در عرصه درمان و سلامت مشغول هستند، توانست یک رکورد افتخار انگیز در حیطه بیماری کرونا که یک معیار قضاوت جهانی بود، به‌جای بگذارد. در عمل نیز توانست از کشورهای مدرن و پیشرفته جهان در عرصه پزشکی پیشی بگیرد، که بخش مهمی از آن به تعهد، وجدان کاری، روح فداکاری و همان قلب‌های رئوف و مهربان پزشکان که از معنویت اسلامی منشاء می‌گیرد، باز می گردد.

منابع

1. IBNA News Agency. Where’s the oldest version of Avicenna’s Canon of Medicine kept? [accessed 26 August 2014].
2. Britannica, The Editors of Encyclopaedia. Kepler’s laws of planetary motion. Available from: https://www.britannica.com/science/Keplers-laws-of-planetary-motion. [accessed 1 November 2023]
3. Tbakhi A, Amr SS. Ibn Al-Haytham: father of modern optics. Annals of Saudi medicine. 2007; 27(6):464-7.
4. Asamah A. History of Mathematics from the Islamic World. All Student Theses; 2016. Available from: https://opus.govst.edu/theses/71.
5. Mehrizi M. An introduction to the status OF Medical Issues in Hadiths. ULUM-I-HADITH. 2006;41(11):37-58.

[Downloaded from mail.spiritual-health.ir on 2026-09-18]

[DOI: 10.30491/JSH.2.3.139]